

– Балкански простор ме је од првог сусрета са њим фасцинирао, то је било шездесетих година. За мене он од те фасцинације није ништа изгубио. На свој начин он репрезентује разноликост Европе. Оно што боли јесте чињеница да је управо та разноликост националистима трн у оку и да се већ више од једног века боре против те различитости. Слично се дешава и у многим деловима у свету. А лудилу нема краја. Али национализам не може људима да утоли глад, не штити их од болести и не спасава их од немаштине. Напротив – каже Холм Зундхаусен, проминентни и најугледнији савремени историчар у Немачкој, аутор књиге „Историја Србије од 19. до 21. века” која се недавно појавила на српском језику, овако размишља данас о балканском простору и Србији после готово четири деценије бављења њима.

У интервјуу „Политици”, Зундхаусен додаје да „већина људи, свеједно да ли у Србији, Бугарској или Немачкој и Норвешкој, жели да живи у миру, настоји да свој живот уобличи одговорно и по свом нахођењу и у тешким временима им је потребна перспектива за будућност која им пружа наду и даје снагу”.

– Али националисти им ускраћују ту могућност. Они то чине јер из тога профитирају – у материјалном или нематеријалном смислу – или то чине из уверења, јер су навикли да свет виде само из једног екстремно уског угла, рећи ће још за наш лист аутор „Историје Србије од 19. до 21. века”, књиге која је, док се још чекало на њено објављивање, најављивана као интригантна и засигурно полемична.

У закључку дела „Историја Србије од 19. до 21. века” (издавач београдски „Clio”, превод Томислав Бекић) Холм Зундхаусен каже да му је, после толико времена бављења балканским простором и Србијом, она постајала све више нејасна, противречна и узбудљива. Али, и закључује да оно што је „Европи” потребно од Србије то нису наводни

„јунаци” из прошлости и садашњости, него паметне и смеле главе које је то друштво дало, као и богата културна прошлост Србије и Срба.

Холм Зундхаусен (Берлин, 1942.) предаје историју југоисточне Европе на Институту за источноевропске студије Слободног универзитета у Берлину и председник је Научног савета Института за источноевропске студије у Минхену. Написао је низ, од стручне критике врло добро оцењених, књига које се баве различитим темама са овог подручја.

Који период историје Србије сматрате најдемократскијим и најпрогресивнијим?

Питање је веома комплексно и на њега се не може одговорити са две или три реченице. Нису ми толико важни периоди, колико личности. У сваком периоду је било људи који су дали велики допринос. На пример, Доситеј Обрадовић или Вук Караџић, барем како ја схватам Вука Караџића: не као националисту (који у мојим очима то није ни био), него као српског пандана немачкој браћи Грим. Али и у блиској прошлости, деведесетих година, читав низ одважних личности супротставиле су се доминантном расположењу и због тога су били, и јесу, нападани. Њима припадају моје симпатије и дивљење.

Колико су познати детаљи зачетка „ђавољег круга”, како кажете у односима Срба и Албанаца после Берлинског конгреса? Шта каже статистика о томе?

Статистике или приказивања која личе на статистику о етничкој припадности људи у 19. веку у највећој мери су непоуздани. Описи путописаца, етнографа или извештаји представника влада из последњих деценија 19. и првих деценија 20. века толико су национално обојени, да се с тим научно мало може ишта почети. Одговори на питање коме „припада” одређена територија су крајње многозначни и противречни. Понекад се позива на право на самоопредељење народа, које се у другим случајевима игнорише, па се позива на „историјска права”, која се такође онда у другим случајевима игноришу, те на важност фактичног чињеничног стања (ко влада једном територијом), док се важност таквог чињеничног стања у другим случајевима сматра ирелевантним (или се сматра „неправдом”). А онда опет парола гласи „Балкан балканским народима”, али ако би се конкретно радило о томе коме одређена територија треба да припада, тада би био искључен један или други балкански народ. То су урадиле велике силе. И то су урадили представници држава Балкана. Било би време да се с тим престане.

На основу чега закључујете да су „митови и легенде у енормном облику продрли у историографију о Србији и Србима” и да се то, у одређеним ситуацијама, осећа и данас?

Митови су у свим европским нацијама у 19. веку и у првој половини 20. века одиграли истакнуту – врло често деструктивну – улогу. Нарочито у деловима Европе где су писани и други извори за средњи век и за рано ново доба остали сачувани у веома ограниченом обиму, тај недостатак извора који се подвргавају научним истраживањима заменили су усмена предања и митови. Али, усмена предања нису никакав научно употребљив извор за реконструкцију прошлости, а нарочито због тога што је усмено предање током 19. века „национализовано” и на тај начин „фалсификовано”. После Другог светског рата у многим земљама Европе започело се са разграничавањем и разликовањем мита од науке. Немачки мит о Херману Черускеру, односно о бици у Теутобуршкој шуми је, међутим, само још духовна вредност и део образовања, иако је мит делимично заиста историјски (јер битка против Римљана у 9. години после Христа се по свему што знамо стварно одиграла). Али, ниједан озбиљан историчар не би данас користио тај мит као основу научне реконструкције. И српски историчари су више пута расправљали о митовима, али у многим главама митови су још увек замена за историју.

Шта кажете на критику Душана Батаковића да сте селективно ишчитавали скорашњу прошлост, односно да сте амнестирали титоизам као покретача распада Југославије?

Свако историјско представљање је селективно. То важи како за моју „Историју Србије” тако и за Батаковићева дела. И Батаковић ради селективно. Он посматра све догађаје из уже националне перспективе. И заиста: сан о „*historie totale*” не може се реализовати. Али, постоје велике разлике у погледу селективних критеријума. Ту се Батаковић и ја фундаментално разликујемо.

Да ли се друга Југославија распала због титоизма и само због титоизма (због титоизма, који је у то време већ одавно био мртав) или због хушкачких тирада као и максималистичких захтева политичара и интелектуалаца – о томе би се могло и мора расправљати.

Како заиста видите Србију у 21. веку? Без Косова? Мислите ли да и Европа има дупле аршине када је реч о Србији?

Србија државно-правним средствима није успела да умири Косово

Пише: Холм Зундхаусен

четвртак, 12 фебруар 2009 15:49

Србија није једина земља која је изгубила територију. Европска историја 20. века пуна је губитака – у територијама и у људству. Српској политици од Балканских ратова није успело да државно-правним средствима умири Косово. Многи ресурси су (узалуд) протраћени да би се постигао тај циљ. Српско друштво могло се данас налазити у сасвим другој ситуацији, да су се ти ресурси другачије употребили. „Европа” жели да Србију види у својој средини, јер је Србији место у Европи. Али за све чланице Европске уније важи и то – а Србија у том погледу не би била изузетак – да се конфликти из прошлости не смеју преносити у будућност. Да је другачије, будућност не би била никаква будућност. Неко је рекао – не сећам се ко – да постоји дубока разлика између друштава која обожавају прошлост и друштава која се труде да реализују будућност. На почетку 21. века „дух паланке” је реликт прошлости.

(Политика 06.02.2009)